

ЗМІСТ

БАЗИЛЬ Людмила Олександрівна ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ПАРАДИГМАЛЬНИХ ЗМІН У ОСВІТІ.....	10
ГУРАЛЬНИК Наталія Павлівна ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ВЧИТЕЛЬСЬКО-ВИКОНАВСЬКОЇ АКТИВНОСТІ.....	14
МИХАЙЛИЧЕНКО Олег Володимирович ПОВУТОВЕ МУЗИКУВАННЯ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	18
МОЗГАЛЬОВА Наталія Георгіївна, БАРАНОВСЬКА Ірина Георгіївна УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ТРАДИЦІЇ ЯК ЗАСІВ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	20
ОЛЕКСЮК Ольга Миколаївна ФЕНОМЕНОЛОГІЧНИЙ ДІАЛОГ/ПОЛІЛОГ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАГІСТРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	25
ОТИЧ Олена Миколаївна МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІВ ВИХОВАННЯ ДУХОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	28
ПАДАЛКА Галина Микитівна ПЕДАГОГІКА МИСТЕЦТВА: ДОМІНАНТНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ.....	31
РАСТРИГІНА Алла Миколаївна ФЕНОМЕН ДУХОВНОСТІ ВИХОВАННЯ У СУЧASNOMУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ.....	37
РЕБРОВА Олена Євгенівна КОНСТРУЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ ЯК СТРАТЕГІЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ І ХОРЕОГРАФІЇ.....	41
СЕМЕНОГ Олена Миколаївна НАСТАВНИЦТВО В НАУЦІ І ОСВІТІ ДОРОСЛИХ.....	46
СТРАТАН-АРТИШКОВА Тетяна Борисівна ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТньОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА.....	51
ЧЕРКАСОВ Володимир Федорович МЕТОДИКА РОБОТИ З УЧНЯМИ ТРЕТИХ КЛАСІВ НАД ІНТЕРПРЕТАЦІЄЮ ТВОРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	55
ШАНДРУК Світлана Іванівна ПІСНІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	60
ШОЛОКОВА Ольга Пилипівна ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІКИ МИСТЕЦТВА.....	63

УДК 378.147:78

ОЛЕКСЮК Ольга Миколаївна –
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва
Київського університету імені Бориса Грінченка,
e-mail: o.oleksiuk@kubg.edu.ua

ФЕНОМЕНОЛОГІЧНИЙ ДІАЛОГ/ПОЛІЛОГ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАГІСТРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування сучасності проблеми. Тенденцій розвитку сучасної вищої школи свідчать про те, що в актуальній сутності і значенні діалогу важливо не лише розкрити його загальну ціннісно-смислову і функціональну спрямованість з позиції «теорії про нього», а й поглянути на саме «зсередини» самого процесу, осмислити з позиції певної захартером взаємодії суб'єктів – викладача й студентів. Діалогічна форма спілкування є найбільш професійно значущою, коли результатом комунікативної діяльності будь-того фахівця стають новоутворення думкового змісту: уявлення, ідеї, риси характеру, інтереси, прилучення до цінностей іного тощо.

У цьому контексті особливого значення буває динаміка організації і функціонування ставин, організованих у результаті переплетення комунікативних потоків, які скрізь пронизують суспільство в цілісну структуру. На цих суб'єктів освітнього процесу на перший план виступають різні форми *інтерсубективної взаємодії*, що лежать в основі всіх соціальних комунікацій, у тому числі найбільш значущого, етично найнижчого рівня – *кособистістного діалогу/полілогу*. У цих випадках кінцевою метою соціального пізнання та розуміння є формування ціннісно-орієнтованої світоглядності, картини дій та оволодіння фаховими ресурсами розв'язання практичних ситуацій професійного рівня. «Продукт» вищої школи уже не носить знань, а суб'єкт, спрямований на виконання певних рольових обов'язків, а також здатний діяти в нерегламентованих просторах життєвих ситуацій. Все це вимагає здатності розуміння як ситуації того «життєвого світу», в якому розгортається майбутнє особистості, так і соціального оточення, в якому відбувається *кособистістний діалог/полілог*. Виходячи з цих положень, Істина створюється під час *інтерсуб'єктивної взаємодії* між учасниками діалогу/полілогу – у процесі розуміння один одного. Інший розглядається з різних поглядів, зформуючись як щось єдине, що виникає в процесі цих поглядів (тут можна провести аналогію з принципом *феноменологічної полілогії*, за Гуссерлем). Постмодернізм довів важливість розуміння смислу до крайньої межі, берігаючи при цьому науковість методу, хоча

форми його існування практично злилися з художніми прийомами мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури свідчить, що проблему організації навчальної діяльності магістрів музичного мистецтва досліджують вітчизняні науковці, з-поміж яких: А. Орлов, Г. Падалка, А. Растрігіна, О. Ростовський, В. Черкасов, О. Щолокова. Тематика нашого наукового пошуку доповнює дослідження вищезазначених науковців і уможливлює вивчення проблеми діалогічного спілкування в процесі фахової підготовки магістрів музичного мистецтва.

Мета статті – дослідити значення феноменологічного діалогу/полілогу в організації навчальної діяльності магістрів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна вища мистецька освіта має орієнтуватися на всеобщий розвиток суб'єктності студента якносія індивідуальної і соціальної культури. Освітній процес у вищій школі необхідно розглядати як діалог/полілог між студентом і освітнім простором. У даному випадку організація навчального процесу має проектуватися і реалізуватися як багаторічна пізнавальна діяльність, що здійснюється в різних організаційних формах і видах: навчання, наукове дослідження, спілкування з суб'єктами освітнього процесу, дозвілля тощо. Інформаційна та екзистенціальна взаємодія студента з освітнім простором може продуктивно здійснюватися і як внутрішній діалог-мислення, і через спілкування з текстами – зовнішній діалог/полілог як «мова для інших».

З метою виявлення структури діалогічного/полілогічного простору освітнього процесу у вищих мистецьких навчальних закладах та визначення комфортоності для учасників взаємодії необхідно враховувати:

- ступінь свободи особистості при виборі якісних і нейкісних знань;

- умови створення самого себе в контексті «живого» знання та ступеня його реалізації;

- рівень організованості простору в діалозі/поліозі без жорсткої визначеності функцій його учасників;

— усвідомлення викладачами взаємодії як необхідності істинної участі в діалозі/полізі.

Для вищої мистецької освіти особливого значення набуває становлення суб'єктності магістра, тому, що в майбутній професійній діяльності він зможе проектувати освітній процес по аналогії з діалогічною взаємодією педагога й учня, уникаючи авторитарності. Виникає питання: як має бути побудований освітній процес вищого мистецького навчального закладу, щоб результат підготовки магістра був затребуваний та необхідний для сучасного соціуму? На думку багатьох учених, у процесі підготовки магістрів відбувається безпосередній обмін цінностями і розуміння Іншого, адже, практикою затребувані результати не у вигляді магістерської роботи, а здатності магістрів до професійної та соціальної діяльності в нестандартних життєвих ситуаціях. Мова йде про особливі освітні результати підготовки, у рамках якої знання виступають недостатньою умовою досягнення професійної культури, тому, головна мета підготовки магістрів полягає в розвитку здатності самостійно отримувати знання упродовж усього життя. Крім того, слід враховувати, що особистість існує емотивно і сугестивно, тобто її зв'язок із собою та світом є емоційним і опосередкованим комплексом навіювань знань. Вільям Джеймс вважав, що почуття особистості, постійно усвідомлюване людиною, складається з чуттєвих вражень [1]. Поза емотивною сферою людина не здатна відчути свою соціальність та індивідуальність, так само, як не здатна зробити це без опори на стійкий комплекс суб'єктивних знань. Навіть критично засвоєне знання набуває характер віри (тобто сугестивно) і функціонує в емотивному ключі [3, с. 54].

Викладена вище сутність взаємодії створює в мистецькій освіті напружене енергетичне поле духовного єднання, в якому спостерігається подолання традиційного «діадного мислення». Натомість відмова від «діадного мислення» на користь нелінійного підходу — це постійний пошук єднання, основою і провідним напрямом якого є потреба в спільноті на основі альтруїзму, потреба залучення до Вищої реальності, здатність перенесення домінанті за межі власного «Я» на життя іншої людини. Доречно в цьому зв'язку зазначити, що М. Бахтін не відзначав несумісності між багатоголосям світу та існуванням індивідуальної свідомості. Це багатоголосся може бути перенесене всередину індивідуальної свідомості у формі внутрішнього діалогу.

Отже, метою реалізації діалогу/полілогу в

організації навчальної діяльності магістрів має бути розуміння Іншого, зберігаючи власний погляд на проблеми професійних відношень.

Орієнтація на розвиток індивідуальності активного суб'єкта діяльності може бути реалізована лише на основі побудови відповідної стратегії діяльності викладача, що набуває сьогодні принципово нового сенсу — підтримання людини в духовній «самобудові» (за С. Кримським), формування здатності до життєвого самовизначення. Ця діяльність має характер діалогу, співпраці, співтворчості, в процесі яких домінує взаємовигідний обмін особистісними смислами і досвідом.

Разом з тим, аналіз педагогічної практики, зокрема, музично-педагогічної практики виявляє серйозні недоліки стосовно розвитку професійної діяльності викладачів, пов'язані насамперед, з небажанням відмовитися від застарілих стереотипів. Причини цього феномена багатоаспектні: панування історичного сформованого відчуження педагогів від демократичних виховних технологій, відсутність ціннісно-смислових орієнтирів, можливостей їхнього проектування на реальну діяльність тощо.

Ціннісна взаємодія музики, педагога та учня в музично-педагогічному процесі — провідний принцип феноменологічного діалогу/полілогу. Специфічні завдання і засади досліджуваного процесу зумовлюють функціонування в ньому двох форм діалогу — «зовнішнього» і «внутрішнього», які в реальному бутті діалектично між собою взаємодіють. Так, скажімо, в одному випадку «внутрішній» діалог як форма спілкування музиканта-педагога із самим собою, може існувати паралельно «зовнішньому». В іншому випадку ці форми діалогу навіть зливаються в єдиний духовно-енергетичний потік, надаючи тим самим усім сторонам педагогічного процесу більшої емоційної та моральної сили, ціннісно-смислової забарвленості.

Упродовж останніх років нами використовувалася експериментальна робота з розвитку духовного потенціалу магістрів майбутніх учителів музичного мистецтва з використанням феноменологічного, герменевтичного підходу. У процесі вивчення лекційних курсів «Теорія музичної освіти», «Методологія музично-педагогічної освіти» та «Методологія науково-педагогічного дослідження» була розроблена програма, яка передбачала використання діалогових, проблемних та інтерактивних форм навчальної діяльності магістрів. У процесі підготовки магістрів нами використовувалися діалогові форми у побудові лекційних занять: лекції-

леміка, лекція-обговорення, лекція-бесіда. Діалогові/полігові форми і методи навчання використовувались також під час проведення семінарських занять з магістрами. Так, обговорення проблемних питань на семінарі-дискусії передбачало попереднє сприйняття системи аргументації. Дискусія характеризувалася цілеспрямованим обміном думками, судженнями, думками. Семінар-рефлексія розвиває здатність до аналізу пасного професійного розвитку. Семінар-штурм створює ситуацію поєднання різних думок і стимулювання здатності до загальнення. Характерним для всіх типів семінарів став алгоритм: мотивується застосування будь-якої думки, максимальна ширість і відстоювання своєї думки під час обговорення; відсутність критики та зауважень з боку магістрів так і з боку викладача; підтримка іншої думки, навіть якщо вона не приймається але є цінною і корисною для формування глибшого розуміння ситуації.

Використання кейс-методів (кейс-штосація, кейс-практичне завдання, кейс з структурованими питаннями) сприяє формуванню здатності магістрів оцінювати й прогнозувати розвиток міжособистісних відносин. Крім організації навчальної здатності магістрів феноменологічний діалог/полілог використовується в реалізації різних дослідницьких проектів. Більшість учених і практиків звертають увагу на використання інтерактивних методів навчання: дискусія, круглий стіл, метод проектів, синектики, інверсії тощо. Цінність використання методу проектів полягає в тому, що він орієнтований не на вивчення теми, а на створення конкретного продукту. Використання даного методу створює умови для аналізу, рефлексії та самооцінки магістрів в організації їхньої навчальної діяльності.

У ситуаціях діалогічного спілкування, які створюються нами в процесі професійної підготовки фахівців соціокультурної сфери, принципово змінюються позиції учасників: самовизначення відбувається в умовах навчальної дискусії, а вплив викладача на студентів замінюється їхньою особистісною взаємодією. Концепція дискусійного навчання полягає в організації поліфонії шляхом заполучення студентів до діяльності, в якій основну роль відіграє соціокультурна норма. Існування ціннісно-смислового аспекту завжди включає прийняття рішення, ситуацію вибору. Відтак освітній процес відбувається в умовах міжсуб'єктної взаємодії викладача і магістра, коли має місце не просто співпраця заради результату, а пошук згоди в смыслах. Зазначимо

також, що формування ціннісно-смислового самовизначення студентської молоді супроводжується освоєнням механізмів саморегуляції і самоактуалізації, які створюють нові можливості розвитку особистості.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. З узагальнення викладеного, випливає висновок про те, що діалог/полілог сприяє вирішенню вельми важливого завдання – підводить магістра до розуміння того, що будь-яке судження про життєві та професійні явища, проблеми – це результат зусиль його особистості, його душі, активного проникнення в сутність цих явищ.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Джеймс В. Психологія. Часть II. Спб., СПб: Изд-во К. Л. Риккера, 1911, С. 323–340.
2. Олексюк О. М. Феномен «зовнішнього» і «внутрішнього» діалогу як механізм духовного єдинання суб'єктів мистецької освіти / Креативна педагогіка. Наук.-метод. журнал / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – Вінниця, 2012. – Вип. 5. – С. 80–84.
3. Орлов А. А. Развитие познавательного потенциала студентов в образовательном пространстве педагогического вуза / А. А. Орлов // Педагогика № 8, 2009 г. – С. 47–57.

REFERENCES

1. Dzheyms, V. (1911). *Psichologiy [Psyholohiya]*, Chast' II. Spb., SPb: Yzd-vo K. L. Rykksera.
2. Oleksyuk, O. M. (2012). Fenomen «zovnishn'oho» i «vnutrishn'oho» dialohu yak mehanizm duchkovnoho yednannya sub"yektiv mystets'koy osvity [The phenomenon of «external» and «internal» dialogue as a mechanism of spiritual unity of art education]. Vinnytsya. Vyp. 5.
3. Orlov, A. A. (2009). Razvitiye poznavateľ'nogo potentsiala studentov v obrazovatel'nom prostranstve pedahohicheskogo vuza [The development of cognitive potential of students in the educational space of pedagogical high school]. Pedahohika № 8.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ОЛЕКСЮК Ольга Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методик музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: духовний потенціал особистості в контексті антроподомінантної парадигми.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

OLEKSYUK Olha Mykolayna – Doctor of Education, Professor, Head of the Department of Theory and Methods of Musical Art of Borys Grinchenko Kyiv University.

Circle of scientific interests: professional training of future teacher of music art.

lullaby, diduseva flute – that is what is in each of us that not only fills the warm memories of childhood, but also forms a stable relationship with native people and its culture. Teaching the essence of folk traditions in education and is reproduced in subsequent generations of the best that made the Ukrainian people throughout the entire history of its existence

Keywords: Ukrainian folk traditions Ukrainian people, public education, education, heritage, preschool children.

ОЛЕКСЮК Ольга Миколаївна. ФЕНОМЕНОЛОГІЧНИЙ ДІАЛОГ/ПОЛІЛОГ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАГІСТРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розкриті особливості цінності взаємодії викладача й студента в музично-педагогічному процесі. Розглядаються загально-філософське розуміння феноменологічного діалогу/полілогу та типологія діалогу в освітньому просторі вищого мистецького навчального закладу; діалог/полілог як засіб здобування теоретичних знань магістрів. Обґрунтовано досвід рефлексії ціннісних компонентів міжсуб'єктної мистецької освіти, а також досвід багатопланової рефлексії позицій, ідей та підходів магістрами музичного мистецтва.

Ключові слова: цінніста взаємодія, освітній простір, мистецька освіта, діалог/полілог, магістри музичного мистецтва.

OLEKSYUK Olha Mykolaivna. PHENOMENOLOGICAL DIALOGUE/POLYLOGUE IN THE EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE MASTERS OF MUSICAL ART

В статье раскрыты особенности ценностного взаимодействия преподавателя и студента в музыкально-педагогическом процессе. Рассматривается философское понимание феноменологического диалога/полилога и типология диалога в образовательном пространстве высшего учебного заведения; диалог/полилог как средство получения теоретических знаний магистров. Обосновано опыт рефлексии ценностных компонентов межсубъектного художественного образования, а также опыт многоплановой рефлексии позиций, идей и подходов магистрами музыкального искусства.

Ключевые слова: ценностное взаимодействие, образовательное пространство, художественное образование, диалог/полилог, магистры музыкального искусства.

OLEKSYUK Olha Mykolaivna. PHENOMENOLOGICAL DIALOGUE/POLYLOGUE IN THE EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE MASTERS OF MUSICAL ART

The article reveals the peculiarities of the value of interaction between a teacher and student at the musical-pedagogical process. Discusses General philosophical understanding of the phenomenological dialogue/polylogue and typology of dialogue in the educational space of higher artistic educational institutions; dialogue/polylogue as a means of obtaining theoretical knowledge masters. Reasonably self-reflection valuable component of inter-subject arts education, as well as experience the multifaceted reflection of the masters of the musical art of their positions, ideas, approaches.

Keywords: value, interaction, educational environment, artistic education, dialogue/polylogue, masters of musical art.